

REFLEXIONS DES DE LA COMISSIÓ DEONTOLÒGICA DEL COL·LEGI D'INFERMERES I INFERMERS DE BARCELONA EN RELACIÓ A LA CURA INFERMERA DE LES PERSONES QUE DECIDEIXEN DUR A TERME UNA VAGA DE FAM

La Comissió Deontològica, per tal de recolzar i orientar a aquelles infermeres que atenen a persones en situació de vaga de fam, així com a les preocupades per aquesta situació de greu transcendència per la salut, emet el següent comunicat:

Premisses:

Acompanyar a una persona en situació de vaga de fam requereix tenir en compte la col·lisió de dos valors essencials: la promoció de la vida i l'autonomia de la persona expressada en la decisió de fer una vaga de fam. Si bé l'objectiu de la infermera és promoure la vida, d'acord als drets humans, principis bioètics i de l'ètica del tenir cura, l'atenció infermera fomenta la presa de decisions autònoma de la persona atesa i n'adapta el pla d'atenció.

El Codi d'Ètica de les infermeres i infermers de Catalunya mostra quins són els fonaments ètics de la professió i és una guia sobre el comportament i les actituds ètiques de les infermeres en la pràctica professional. Com és també la carta de presentació a la societat sobre els compromisos professionals que les infermeres tenen amb les persones ateses, les famílies, la comunitat i la societat. El Codi formula les guies d'actuació infermeres centrant la responsabilitat ètica de la infermera en el profund respecte per la dignitat de la persona atesa, família i comunitat.

En aquest sentit cal recordar la Declaració de Posició del Consell Internacional d'Infermeres relativa a "La función de la enfermera en el cuidado a los prisioneros y detenidos", adoptada en 1998 i revisada en 2006 i en 2011, que en punt 3 diu textualment: " Los prisioneros y detenidos, con inclusión de los que estén en huelga de hambre tienen derecho a recibir una información clara y suficiente; a aceptar o rechazar el tratamiento o los procedimientos de diagnóstico; y a morir con dignidad y en paz".

Així, el Codi d'ètica del Consell d'infermeres i infermers de Catalunya i el Codi del Consell Internacional d'Infermeres avalen respectar la decisió de la persona, informada i autònoma, tot i que pugui ser un risc per la seva vida.

En la pràctica professional la infermera ostenta el deure de vetllar i garantir el respecte dels drets fonamentals de les persones i denunciar si s'escau la seva vulneració. Principi que es troba recollit en el Codi d'Ètica de les infermeres i infermers de Catalunya (a partir

d'ara Codi) en l'apartat dedicat al valor Justícia Social en el que estableix el deure de no discriminar a ningú per raó d'edat, sexe, gènere, orientació sexual, ètnia, lloc d'origen, llengua, cultura, opinió, ideologia política, creences religioses i/o espirituals, situació social, econòmica o estat de salut. (art 57.), a respectar els drets humans de la persona atesa i assumir la responsabilitat de generar consciència social davant la vulneració d'aquests drets, especialment en situacions de violència, pobresa, fam, maltractament i/o explotació, les quals ha de denunciar (art.58)

La Declaració de Posició del Consell Internacional d'Infermeres en relació a presoners i detinguts citada anteriorment, recorda que la infermera ha de vetllar per el dret dels presoners i detinguts a l'assistència i tracte humanitari sense discriminació. Ha d'evitar accions o comportaments lesius per la salut mental o física, respectar informació i consentiment lliure especialment en persones vulnerables, el dret a morir amb dignitat així com denunciar abusos i maltractaments, advocar per un tracte segur i humanitari, i no assumir funcions que corresponen al personal de seguretat.

L'atenció a la salut es dona en un context de treball en equip, mes necessari si cal en situacions difícils i complexes on els problemes i/o dilemes ètics son presents. El treball en equip és garantia de bona pràctica ja que rau en la participació activa i proactiva de diferents professionals, bàsicament infermeres i metges, que es comprometen èticament per conjuntament vetllar per la millor atenció a la salut de les persones que atenen.

Per això, com a membre de l'equip interdisciplinari, la infermera aporta la seva valoració professional davant les decisions relacionades amb la l'adequació del tractament i/o rebuig al tractament i té la responsabilitat de participar en la presa de decisions clíniques amb els altres professionals de l'equip de salut i amb la persona atesa planificant i duent a terme el pla d'atenció des del mes profund respecte a la decisió de la persona i orientat a que la persona en vaga de fam pateixi el menys dany possible, vetllant perquè els altres professionals actuïn de la mateixa manera. (Art. 59 del Codi)

Art 59.del Codi :La infermera té el deure d'atendre totes les persones amb la mateixa qualitat humana i tècnica i de vetllar perquè els altres professionals actuïn de la mateixa manera.

A partir d'aquestes premisses, des de la Comissió Deontològica del COIB s'ha cregut convenient fer un especial esment i reflexió sobre algunes qüestions que es poden plantejar en els diferents moments d'una situació de vaga de fam, situació específica i crítica amb possibles i indesitjables conseqüències així com la seva concreció en criteris deontològics. És a dir, en els deures i les obligacions específiques de l'actuació infermera.

Recomanacions:

En la situació de vaga de fam, es poden diferenciar 3 moments:

1. La presa de decisió. La infermera vetlla perquè la persona tingui tota la informació necessària que li permeti copsar l'abast de la decisió i els possibles efectes a curt, mig i llarg termini. Per això ha de tenir en compte la situació de salut de la persona oferint-li informació lo més personalitzada possible i responent als dubtes o preguntes. Al mateix temps oferir ajuda a la família i entorn significatiu per comprendre la decisió. Per tal de deixar constància de les decisions es recomanable ajudar a la persona a fer un document de voluntats anticipades deixant constància escrit el que vol que es tingui en compte si arriba el moment en que no es pugui expressar per si mateixa.

Els articles del codi que poden ajudar a la infermera en aquest moment son: Art 32, 38 i 40

32. La infermera participa en el procés d'informació, a partir d'un coneixement adequat de la situació i evitant informacions indegudes o contradictòries, i vetlla per crear un entorn que afavoreixi que la persona atesa estigui en les millors condicions per comprendre la seva situació o problema de salut i les propostes de cures i/o tractaments.

38. La infermera prioritza les decisions de la persona atesa alhora que ajuda les famílies i/o persones significatives del seu entorn a comprendre la decisió presa.

40. La infermera promou la planificació anticipada de les decisions sanitàries i/o de les voluntats anticipades i vetlla perquè es respectin, en el marc de la legislació vigent.

2. Pla d'atenció. Un cop presa la decisió cal tenir cura del seguiment dels problemes de salut que apareguin planificant l'atenció a les necessitats bàsiques que es vagin alterant per la manca de nutrició proporcionant el màxim confort i benestar possible. Amb una actitud empàtica cal anar ratificant la decisió presa i duent a terme l'acompanyament a la família i entorn significatiu.

Els articles del codi que poden ajudar a la infermera son: 36,47 i 48

36. La infermera respecta la voluntat i la presa de decisions de la persona atesa quan té prou competència per comprendre i decidir. Quan aquesta rebutja un tractament mèdic i/o infermer, en segueix tenint cura adequant el procés de cures per respectar la seva voluntat, sempre que sigui possible.

47. La infermera manté com a confidencial tota la informació que la persona atesa li hagi confiat o que obtingui en l'exercici de la professió. Actua amb discreció, tant dins com fora de l'àmbit professional, a fi de no desvelar dades sobre la persona atesa, directament o indirectament.

48. La infermera manté la confidencialitat més enllà de l'acabament del procés assistencial, fins i tot després de la mort de la persona atesa.

3. Compromís vital. Si la situació de vaga de fam es manté i s'arriba a un compromís vital que pot derivar en la mort de la persona. En aquest moment cal actuar amb coratge i defensar el que la persona ha expressat, ja sigui en un DVA o verbalment i romandre al costat de la persona. Tanmateix tenir cura de la família i entorn significatiu (Art 1 del Codi).

1. La infermera respecta, protegeix i promou la dignitat de la persona atesa i els drets humans que se'n deriven. Davant la vulneració d'algun dret, emprèn mesures perquè aquest dret es respecti i, si no aconsegueix que sigui respectat, ho comunica formalment a la instància o autoritat responsable.

També cal fer referència a la Declaració de la Assemblea Mèdica Mundial Malta (AMM) sobre persones en vaga de fam, adoptada en 1991, última revisió octubre de 2017 on fa referència a que, en el moment que la salut de la persona en vaga de fam s'agreuja, pot aparèixer el conflicte de l'alimentació artificial. En aquest punt la Declaració de Malta diu textualment: *“que diferencia entre “alimentación artificial” y “alimentación forzada”. Aclara que la alimentación artificial, con el consentimiento explícito o implícito de la persona en huelga de hambre , es aceptable éticamente y puede evitar que alcance un estado crítico. Sin embargo, afirma que “la alimentación forzada contra un rechazo informado y voluntario es injustificable...Incluso con la intención de beneficiar, la alimentación con amenazas, presión, fuerza o uso de restricción física es una forma de trato inhumano y degradante...” Por otro lado, existen antecedentes de órdenes judiciales de alimentar a la persona en contra de su voluntad”*

L'objecció de consciència i conveniència de demanar ajuda a l'hora de fer-la.

Els possibles problemes que afronta la infermera en la cura d'una persona amb vaga de fam giren al voltant d'un possible dilema amb ella mateixa perquè en consciència no pugui acceptar que la persona arribi a morir per falta de nutrició i un problema o dilema si es veu obligada a actuar en contra de la voluntat de la persona per requeriment legal. En aquests casos la infermera pot optar per objectar per consciència. Si és aquesta la decisió que la infermera pren, és recomanable demanar ajuda.

L'objecció de consciència és la negativa, en aquest cas, del/la professional, a realitzar o participar en actes que considera incompatibles amb les seves creences i els seus valors. Apel·la sempre al caràcter individual de la persona i ha de garantir que el seu exercici sigui compatible amb l'atenció a la persona que atén. També cal recordar que el/la professional que objecta de consciència no es pot negar a atendre una persona prèviament o posteriorment a la intervenció a la qual objecta i que mantindrà la seva imparcialitat sobre la causa que ha motivat la vaga de fam de la persona atesa.

Els articles del Codi d'ètica que fan referència a l'objecció de consciència són:

79. La infermera actua d'acord amb els principis i valors professionals, però si considera que certes pràctiques són contràries a les seves creences morals, té el dret a l'objecció de consciència.

80. La infermera, quan fa objecció de consciència, té en compte que:

- a. L'argument ha de tenir contingut moral.*
- b. És coherent amb els seus valors i comportaments.*
- c. La decisió és de caràcter individual i per a una actuació concreta.*
- d. Ho ha de comunicar prèviament de forma raonada i raonable.*
- e. La seva participació és requerida per a la intervenció o procediment que motiva la seva objecció.*
- f. La persona atesa no queda desprotegida dels seus drets a l'assistència.*
- g. No pot negar-se a la prestació de cures infermeres derivades de la situació per la qual ha objectat.*

81. La infermera no pot fer objecció de consciència davant d'una situació d'urgència que comporta un risc vital per a la persona atesa.

Conclusió:

Es reafirma la importància que la infermera prengui decisions professionals d'acord amb la ètica professional i personal, i en aquesta resolució tindrà el suport de la Comissió Deontològica del COIB.

De la mateixa manera s'apel·la a l'abordatge multiprofessional de la situació per tal de garantir un correcte acompanyament a les persones que han pres aquesta decisió, les seves famílies i el seu entorn significatiu.

Barcelona, 10 de desembre de 2018